

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกำลังพลชั้นประทวน กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ
4. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ คุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบลักษณะ เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และการมองโลกเชิงระบบการที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

5. แนวทางการปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ได้ให้คำจำกัดความ “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิคณะหนึ่งที่ติดตามพระราชดำรัสและพระราชกระแสอย่างใกล้ชิด และนำมาเรียบเรียงก่อนนำขึ้นกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต นำออกเผยแพร่มีใจความว่า ปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตน

ของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการบริหารและพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการและแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคลและองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณ กับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวังควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542) เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้สรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ว่า หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เรามิได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

สุรยุทธ์ จุลานนท์ (2549) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้ให้ประชาชนได้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยที่ไม่เดือดร้อน ซึ่งที่จริงแล้วก็ป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิต

ดั้งเดิมของคนไทย และสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ ในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ

เกษม วัฒนชัย (2550) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับทุกประเทศในโลก โดยเฉพาะการสร้างความเข้มแข็งเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์

วิทยา อธิปอนันต์ (2542) ได้สรุปความหมายไว้ว่า ตามกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เป้าหมายหรือปรัชญาการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน ทางสายกลาง มีความพอเพียงและพอดี โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน สิ่งสำคัญต้องรู้จักพึ่งพาตนเองและทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ก่อนจะไปพึ่งพาคนอื่นหรือปัจจัยภายนอก หรือหมายถึง การที่ผู้คุมตนเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง ครอบครัว และชุมชน

กรมวิชาการ (2542) สรุปว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริเป็นหลักการและแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งแนวความคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยเน้นการช่วยเหลือและพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเอง อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์พระประมุขของไทย ได้พระราชทานหลักการดำรงชีวิตของประชาชนคนไทยทุกระดับ ทุกสาขาอาชีพ ตลอดจนถึงแนวทางการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้เป็นไปในทางสายกลาง มีความพอประมาณ มีเหตุผล รู้จักพึ่งตนเอง และทรัพยากรที่เรามีอยู่ นำมาใช้ประโยชน์ด้วยความรอบรู้ รอบคอบ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งหลักการนี้มีความสำคัญในการนำไปบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างความมั่นคงด้านการดำรงชีวิตให้แก่เกษตรกรและสังคมโดยรวมของไทย

อำพล เสนาณรงค์ (2541) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2543) ได้ขยายความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนไทยให้อยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดีและพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ สิ่งสำคัญต้องรู้จักการพึ่งพาตนเอง โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามีอยู่มาใช้ให้

เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขความสบาย และพอเพียงกับตนเอง

ได้มีนักวิชาการได้แสดงทัศนและความคิดเห็นในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในแง่มุมต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้ สำนักผู้ตรวจราชการ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำเขตตรวจราชการที่ 4 (2550 อ้างถึงใน อภิชัย พันธเสน, 2549)

ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามความหมายของ ประเวศ วะสี เป็นส่วนหนึ่งของ ธรรมรัฐแห่งชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งในระเบียบวาระริบด่วนของชาติ อันประกอบด้วย (1) สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ (2) สร้างเศรษฐกิจพอเพียง (3) ปฏิรูประบบเศรษฐกิจมหภาคและการเงิน (4) ปฏิรูประบบรัฐทั้งการเมืองและระบบราชการ (5) ปฏิรูปการศึกษา (6) ปฏิรูปสื่อ และ (7) ปฏิรูปกฎหมาย ที่เมื่อเชื่อมโยงกันแล้วจะทำให้ประเทศไทยมีฐานที่เข้มแข็งและเติบโตได้อย่างสมดุล

เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นเศรษฐกิจสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา ที่เชื่อมโยง/สัมพันธ์กับความเป็นครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจที่บูรณาการเชื่อมโยงชีวิต จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเป็นประชาสังคม ดังนั้น อาจเรียกชื่อปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ในชื่ออื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจคุณภาพ เศรษฐกิจบูรณาการ หรือเศรษฐกิจศีลธรรม เศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความหมายถึงความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
 2. จิตใจพอเพียง รักเอื้ออาทรผู้อื่น
 3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง อนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ
 4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง รวมตัวกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
 5. ปัญญาพอเพียง เรียนรู้ร่วมกัน เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก
 6. ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง เพราะเศรษฐกิจที่สัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรม อันหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมจึงจะเป็นเศรษฐกิจมั่นคง
 7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ผันผวนอย่างรวดเร็วจนกระทั่งมนุษย์ไม่สามารถรับได้
- อภิชัย พันธเสน ได้สังเคราะห์ความคิดเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ณ ห้วงเวลาต่าง ๆ โดยอธิบายว่า

นักเศรษฐศาสตร์ให้ความหมายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันออกเป็น 4 ความหมาย ประกอบด้วย

กลุ่มที่หนึ่ง อธิบายว่า ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่อยู่เหนือแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เป็นภูมิปัญญาไทย เป็นทุนทางสังคมของประเทศ เนื่องจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมชุมชน และเป็นพื้นฐานระบบเศรษฐกิจของสังคมไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นปรัชญาแนวคิดที่ประยุกต์นำศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่จะลด “ความอยาก” ลงมาสู่ระดับที่สามารถพึ่งตนเองได้

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีความเห็นตรงกันว่าปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ที่เกี่ยวข้องกันและจะขาดซึ่งส่วนใดส่วนหนึ่งมิได้ คือ ความพอดี ความเสี่ยง และการพึ่งตนเอง โดยความพอดีจะมีลักษณะใกล้เคียงกับดุลยภาพในวิชาเศรษฐศาสตร์ แต่จะเป็นดุลยภาพที่เป็นพลวัต ปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานะและความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ส่วนเรื่องความเสี่ยงนั้น เกี่ยวข้องกับความพยายามในการลด/กระจายความเสี่ยง เพื่อให้เกิดความพอดีอย่างยั่งยืน ดังนั้นการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด คือ ความพยายามในการเพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความไม่แน่นอน และลดต้นทุนในการแลกเปลี่ยน (Transaction Cost) ไม่ให้สูงเกินไป

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก เพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อจำกัดของรายได้ (Budget Constraints) ภายใต้การบริหาร การกระจายความเสี่ยงอย่างสมดุลและมีการแลกเปลี่ยนอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency)

กลุ่มที่สี่ เป็นกลุ่มที่ให้ความคิดเห็นอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานความเป็นอยู่อันควร ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศตามศักยภาพของประเทศ

ในทัศนะของ อภิชาติ พันธเสน แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพุทธเศรษฐศาสตร์ ซึ่งไม่แตกต่างจากแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์อื่น ๆ แต่รากฐานวิธีคิดระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์แตกต่างจากเศรษฐศาสตร์กระแสหลักอื่น ๆ ซึ่งมีพื้นฐานวิธีคิดที่มาจากความเชื่อว่ามีมนุษย์มีเหตุผลและพยายามแสวงหาความพึงพอใจสูงสุด แต่พุทธเศรษฐศาสตร์เชื่อว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับอวิชชาหรือความไม่รู้ อันเป็นต้นเหตุของความไร้เหตุผล “ปัญญา” ที่เกิดจากการรักษาศีลและมีสมาธิจะทำให้ความไร้เหตุผลของมนุษย์ลดลง และอธิบายว่าการที่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเน้นย้ำถึงความพอประมาณและมีเหตุผลหรือการทำให้ดีที่สุดโดยมีการจัดการความเสี่ยง

ที่เหมาะสม (optimization through proper risk management) ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้กับภาคเศรษฐกิจทุกสาขาของประเทศ

เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของ สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นปรัชญาที่ว่าด้วยการวางรากฐานอันมั่นคง ยั่งยืนของบุคคลและสังคมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระกรุณาธิคุณพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยทั้งหลายโดยไม่จำกัดเฉพาะเกษตรกรเท่านั้น หากแต่ผู้ประกอบการอื่น ๆ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืนให้แก่รากฐานของตนเองได้ และยังกล่าวถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะระบบเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตนเอง (relative self-sufficiency) อยู่ได้ระดับพื้นฐานโดยไม่เดือดร้อนได้ จึงจะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงต่อไปได้ โดยอธิบายว่าความสามารถในการอยู่ได้ในระดับพื้นฐานต้องยึดแนวทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เป็นหลักในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง ประกอบด้วย (1) พึ่งตนเองทางจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็งไม่ท้อแท้จะประสบความล้มเหลวหรือความยากลำบาก (2) พึ่งตนเองทางสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในสังคม (3) พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งทรัพยากรสังคมและทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (4) พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและสังคมไทย และ (5) พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาประเทศในระดับมหัพภาคต่อไปได้ด้วย ในการที่จะทำได้ผลดังกล่าวบุคคลต้องลด ละความฟุ้งเฟ้อ ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต การแสวงหาผลประโยชน์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรม ปฏิบัติตนในทางดีและไม่หยุดนิ่งที่จะใฝ่หาความรู้เพื่อหาหนทางให้ตนเองหลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่เป็นอยู่ได้

เศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะ เสน่ห์ จามริก เป็นระเบียบวาระแห่งโลกที่จะเป็นกำแพงด้าน “วัฒนธรรมล่าเหยื่อ” ของพลังทุนนิยม และเทคโนโลยีภายใต้ “ระเบียบโลกใหม่” (New World Order) เศรษฐกิจพอเพียง คือ “การกลับฟื้นจิตวิญญาณมนุษย์สู่ชีวิตเศรษฐกิจที่แท้จริง อันประกอบด้วยมนุษย์กับธรรมชาติเป็นแกนสาร” เศรษฐกิจพอเพียง ในความหมายกระบวนการพัฒนาของ เสน่ห์ จามริก มีฐานอยู่ที่เกษตรกรรมพออยู่พอกิน พร้อมด้วยกระบวนการเรียนรู้ระดับสู่เกษตรยั่งยืน โดยมีไโรนาระดับครัวเรือน เป็นหน่วยพื้นฐานที่กระจายออกไปเป็นเครือข่ายกว้างขวางยิ่งขึ้นตามลำดับ และพัฒนาให้มีบทบาทรอบด้านมากขึ้น เป็นช่องทางส่งเสริมให้พัฒนาดตนเองเป็นอิสระจากกลไกตลาดภายใต้อำนาจกำกับและควบคุมจากภายนอก

ปรียานุช พิบูลสรวาฐ (2549) ได้สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

1. แนวคิดหลัก เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

2. เป้าหมาย มุ่งให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

3. หลักการ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

4. เงื่อนไขพื้นฐาน (ความรู้คู่คุณธรรม)

4.1 จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

4.2 การเสริมสร้างจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบรู้

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณ และความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอน นั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้

1. ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสพความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่ามีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนของที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นกรสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

2. ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ

กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

วิถีชีวิตและเศรษฐกิจทางสายกลางในทุกระดับ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) ขยายคำสำคัญต่าง ๆ ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสัมมนาทางวิชาการประจำปี 2542 ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย เมื่อวันที่ 18-19 ธันวาคม 2542 ดังนี้

พอเพียง คือ การบริโภคและการผลิตอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณและความไม่ขัดสน แต่ไม่ฟุ้งเฟ้อ

สมดุล คือ การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีความสมดุลระหว่างโลกาภิวัตน์ (Globalization) กับอภีวัตน์ท้องถิ่น (Localization) มีความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจกับการเงินและภาคคนกับสังคม มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโครงสร้างการผลิตที่สมดุล มีการผลิตหลากหลายใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ยั่งยืน คือ พอเพียงอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสังคมแวดล้อม มีภูมิคุ้มกันที่ดี ระบบเศรษฐกิจกับสังคมมีความยืดหยุ่นที่สามารถก้าวทันและ

พร้อมรับต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนปรับตัวให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก การบริหารจัดการที่ดีซึ่งสามารถป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (วิกฤติ) ได้

คุณภาพคน โดยการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจทางสายกลางได้ คนต้องมีคุณภาพในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ พื้นฐานจิตใจ มีความสำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีเมตtri มีความเมตตาหวังดีให้กันและกัน หลักการดำเนินชีวิตมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาคิดอย่างรอบคอบก่อน ทำให้มีวินัย มีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต มีสุขภาพดี และมีศักยภาพ ทักษะและความรอบรู้อย่างเหมาะสมในการประกอบอาชีพ และหารายได้อย่างมั่นคง และพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง

การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเองเป็นหลัก หมายถึง การทำอะไรอย่างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระมัดระวัง พิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร ความสมเหตุสมผล และการพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละส่วนแต่ละระดับ ครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจ เราสามารถประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ปรียานุช พิบูลสรวุฑ, 2549)

1. ด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้ชีวิตอย่างพอควร คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป การเผื่อทางเลือกสำรอง
2. ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก
3. ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด
5. ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม (ภูมิสังคม) พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านเองก่อน ก่อให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน

การพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาให้แต่ละคนมีหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยใช้คุณธรรมนำความรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง

ครอบครัว ชุมชน ชาติ ให้สามารถพึ่งตนเองได้และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ แนวทางการพัฒนาคนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการฝึกให้คิด พูด-ทำ อย่างพอดี พอเหมาะ พอควร บนหลักเหตุผล ไม่ประมาท โดยใช้สติและปัญญา ในทางที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอุ้มชูตัวเองและครอบครัวได้ โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข-รู้จักสามัคคี อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน และมีค่านิยมที่ดีงาม ร่วมรักษาค่านิยมของความเป็นไทยการขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นวัฒนธรรมหลักในการใช้ชีวิตของคนในสังคม ต้องมีกระบวนการหล่อหลอมให้ทุกคนมีความเชื่อมั่น และสามารถนำหลักการนี้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการดังกล่าว (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทย (2550) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน ว่า เป็นพันธมิตรตามธรรมชาติกับการพัฒนาคน เพราะเศรษฐกิจพอเพียงกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลาง โดยมีจุดเน้นอยู่ที่การมีชีวิตที่ดีมีใช้ความมั่งคั่ง มีเรื่องของความยั่งยืนเป็นความคิดแกนกลาง เข้าใจถึงความจำเป็นในความมั่นคงของคนและการเพิ่มขีดความสามารถให้คนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นเพียงพันธมิตรมิใช่คู่แข่งของการพัฒนาคน ทั้งนี้เพราะเศรษฐกิจพอเพียงยังมีประเด็นเพิ่มเติมอีกสองเรื่อง ประการแรกเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นฐานจิตใจและจิตวิญญาณมากกว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจพอเพียงถือว่าการพัฒนาพื้นฐานจิตใจนั้นต้องเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาทุกชนิดโดยไม่อาจแยกออกจากกันได้ ประการที่สอง เศรษฐกิจพอเพียงได้เสนอแนวทางในการตัดสินใจเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในระดับองค์กรหรือหน่วยงาน หรือรัฐบาล ตลอดไปจนถึงปัจเจกบุคคล โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงได้เสนอว่า จะตัดสินใจอย่างไร

ความเป็นมาของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วยทหาร

เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องนามธรรม การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในกองทัพบกเริ่มจากการความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกำลังพลและครอบครัวในกองทัพบกให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ดี มีดังนี้เรื่อง การตรวจสอบ และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตกำลังพล และประสิทธิภาพหน่วยทหารกองทัพบก ประจำปี 2552 เพื่อให้การตรวจหน่วยตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกำลังพลและประสิทธิภาพหน่วยทหาร

กองทัพบกกระยะที่ 2 “หน่วยทหารพอเพียง กองทัพบกสง่างาม” ประจำปี 2552 เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เหมาะสม และเป็นไปตามนโยบายของกองทัพบก จึงให้ดำเนินการ ดังนี้

1. นโยบายการตรวจ เน้นการตรวจผลสัมฤทธิ์ที่แสดงให้เห็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องสมดุลง่าย ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมโดยหน่วยต้องนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารจัดการหน่วย รวมทั้งนโยบายของ ผบ.ทบ. ที่มอบแก่ผู้บังคับหน่วยขึ้นตรงกองทัพบก เมื่อ 3 พ.ย. 51 ที่ต้องการให้หน่วยดูแลกำลังพลของตนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการหามาตรการในการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง พออยู่ พอกิน สร้างเสริมอุดมการณ์ให้กำลังพลเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล เน้นการปฏิบัติที่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อพัฒนาให้หน่วยทหารในกองทัพบกมีภาพลักษณ์ที่ดี มีการบริหารงานที่โปร่งใส เป็นที่ยอมรับ รักใคร่ ของประชาชนและรัฐบาล

2.2 ดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตกำลังพลและประสิทธิภาพหน่วยทหารกองทัพบกให้ต่อเนื่อง สมดุลและยั่งยืน

2.3 พัฒนาขวัญและกำลังใจของกำลังพลและครอบครัว โดยพัฒนาที่อยู่อาศัยของกำลังพลให้มีความน่าดู น่าอยู่อาศัย สะอาดร่มรื่น สวยงาม

2.4 เสริมสร้างจิตสำนึกของผู้บังคับหน่วยทุกระดับ ในการพัฒนาหน่วยของตนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อมรบ ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 พัฒนากำลังพลให้เป็นทหารอาชีพ ที่มีเกียรติ มีความรู้ มีความสามารถในหน้าที่ของตน มีสมรรถภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์พร้อมปฏิบัติภารกิจ เทิดทูน ชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2.6 ให้กำลังพลและครอบครัวร่วมมือร่วมใจ ลด ละ เลิกอบายมุข พร้อมทั้งป้องกันและต่อต้านสิ่งเสพติดในหน่วยและชุมชนให้หมดไป

2.7 เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนค่ายทหารกับประชาชน องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ให้สามารถร่วมกันปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.8 ให้กำลังพลและครอบครัวยึดแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ประกอบอาชีพด้วยความสุจริต สามารถพึ่งพาตนเองได้และไม่เบียดเบียนผู้อื่น

3. การปฏิบัติ

3.1 คณะกรรมการดำเนินการ

3.2 กำหนดการตรวจ และหน่วยรับตรวจ

3.3 เรื่องที่ทำการตรวจรายละเอียดตาม

การตรวจหน่วยตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกำลังพลและประสิทธิภาพหน่วยทหาร กองทัพบก ระยะที่ 2 “หน่วยทหารพอเพียง กองทัพบกสง่างาม” ประจำปี 2552 ประกอบด้วย

1. คุณภาพของภูมิทัศน์ทั่วไป สิ่งแวดล้อม และการสุขาภิบาล
 - 1.1 ภูมิทัศน์ทั่วไป
 - 1.2 สิ่งแวดล้อม
 - 1.3 การสุขาภิบาล
 - 1.4 การบริหารจัดการเกี่ยวกับภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมและการสุขาภิบาล
2. คุณภาพของกำลังพลและครอบครัว
 - 2.1 ความรู้
 - 2.2 ระเบียบวินัย คุณธรรมและจรรยาบรรณ
 - 2.3 สุขภาพร่างกาย
 - 2.4 การบริหารจัดการเกี่ยวกับคุณภาพกำลังพลและครอบครัว
3. คุณภาพการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจ
 - 3.1 หนี้สิน ฐานะและการประกอบอาชีพเสริมของกำลังพลและครอบครัว
 - 3.2 การดำเนินการตรวจแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
 - 3.3 การบริหารจัดการเกี่ยวกับคุณภาพการดำรงชีวิตและเศรษฐกิจ
4. คุณภาพของการปฏิบัติงาน
 - 4.1 การบริหารหน่วย
 - 4.2 การบริการภารกิจ
 - 4.3 การเงิน วัสดุและสำนักงาน
 - 4.4 สิ่งอุปกรณ์ ยุทโธปกรณ์ของทางราชการ
 - 4.5 การรักษาความปลอดภัย บุคคล เอกสาร สถานที่
5. ความพึงพอใจของกำลังพลและครอบครัว
 - 5.1 นโยบายและการสั่งการของผู้บังคับบัญชา
 - 5.2 การบริการสวัสดิการและสังคม
 - 5.3 ความเป็นอยู่ของกำลังพลและครอบครัว

6. ด้านที่พักอาศัย

เป็นระเบียบ สะอาด ร่มรื่น บรรยากาศดี การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสม เพียงพอ

7. ด้านอาหารและโภชนา

- อาหาร มีคุณค่า มีคุณภาพเพียงพอ สะอาด รสชาติดี
- สถานที่ สะอาด เป็นระเบียบ บรรยากาศดี
- ภาชนะ สะอาด จำนวนเพียงพอ

8. ด้านเครื่องแต่งกาย เครื่องนอน ของใช้ประจำตัวครบถ้วน เพียงพอ มีคุณภาพได้ตามขนาดร่างกาย

9. ด้านสุขภาพร่างกาย

- สะอาด แข็งแรง สมบูรณ์ อดอาหาร ผึ่งผาย กระจกกระเบื้อง แคล้วคล่องว่องไว สดชื่น เบิกบาน แจ่มใส

10. ด้านสวัสดิการอื่น ๆ

- การบริการและการสวัสดิการ ตรงตามความต้องการ เหมาะสม เป็นประโยชน์เพียงพอ

11. ด้านคุณธรรมจริยธรรม

- อ่อนน้อม นิสัยดี มารยาทดี มีจิตสาธารณะ โอบอ้อมอารี ยิ้มแย้มแจ่มใส

12. การบริหารจัดการกำลังพลของหน่วย

- ยุติธรรม คุณธรรม เมตตาธรรม ทัวถึง เป็นระบบ

13. การพัฒนาสัมพันธ์กับทหารกองหนุน

- ทำเนียบครบถ้วนถูกต้อง ข้อมูลทันสมัย ติดต่อสัมพันธ์ต่อเนื่อง มีการส่งเสริมสนับสนุน ให้เป็นผู้นำชุมชน ทุกกรณี

14. การรักษาอาวุธยุทโธปกรณ์

- สะอาด สภาพดี พร้อมใช้งาน สถานที่เก็บรักษาปลอดภัย บัญชีคุมสมบูรณ์ถูกต้อง

15. ระบบการฝึกของหน่วย

- การฝึกทางทหาร การฝึกพิเศษ การฝึกบรรเทาสาธารณภัยและช่วยเหลือประชาชน

16. หน่วยทหารต้านยาเสพติด
 - ระบบป้องกันปราบปราม ฟื้นฟู บำบัดรักษา การบริหาร ความเครียด
17. กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง
 - เกษตรทฤษฎีใหม่ การบริหารจัดการพื้นที่ว่างเปล่า กิจกรรม สร้างรายได้เสริม การจัดการอุปสงค์และอุปทานของผลผลิต การบริหารจัดการผลประโยชน์
18. กิจกรรมพร้อมเพรียงรักษาวินัย
 - ประพฤติดี ปฏิบัติดี เคารพกฎหมาย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข
19. กิจกรรมร่วมใจพัฒนาชุมชนและค่ายทหาร
 - เป็นระเบียบ สะอาด สวยงาม อำนวยประโยชน์ มีจิตสาธารณะ ประหยัดอดออม
20. กิจกรรมโครงการสร้างราชการใสสะอาด
 - ซื่อสัตย์ สุจริต ซื่อตรงต่อหน้าที่ มีคุณธรรม มีจรรยาบรรณ
21. การบริหารจัดการชุมชนและกองทุนชุมชน
 - รฐานข้อมูลผู้พักอาศัย สภาพชุมชน จัดตั้งชุมชน จัดระเบียบชุมชน กรรมการชุมชน ยุทธศาสตร์ชุมชน กรรมการกองทุน การจัดสรรกองทุน
22. การสร้างเสริมสุขภาพ
 - แผนยุทธศาสตร์ กิจกรรม โครงการ การใช้งานกีฬาทหาร การบูรณาการ
23. การป้องกันโรคและอุบัติเหตุ
 - แผนยุทธศาสตร์ กิจกรรม โครงการ ชะยะน้ำเน่าเสีย สุขนัขจรจัด วินัยจราจร
24. การรักษาวินัย เลิกอบายมุข
 - ประพฤติดี ปฏิบัติดี สามัคคี เคารพกฎหมาย ไม่มีบ่อนการพนัน
25. กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
 - ขยัน ประหยัด อดออม ไม่มีหนี้สิน ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ พึ่งพาตนเอง
26. กิจกรรมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเอง
 - รฐานข้อมูลกิจการ กิจกรรม บูรณาการศักยภาพชุมชนทหาร ตั้งกลุ่มประกอบการ มีผลิตภัณฑ์หลักที่ได้มาตรฐานแผนการตลาด รายละเอียดกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วย ตามตาราง 1

ตาราง 1 ตัวอย่างกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงในหน่วย

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
1. ใช้จ่ายอย่างมีเหตุมีผลอย่างพอประมาณ ประหยัด เท่าที่จำเป็น	- บันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย
2. รู้จักออมเงิน มีกลไกลด	- วิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย
- ระบบสวัสดิการ	- แลกเปลี่ยนประสบการณ์
- ระบบออมเงิน	- ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบบริโภคเพื่อลด
- ระบบสหกรณ์	รายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย
- ระบบประกันต่าง ๆ	- ออมอย่างพอเพียง
3. รู้จักประหยัด	- สืบค้นหาการออม
- ใช้และกินอย่างมีเหตุผลไม่ฟุ่มเฟือย	- จัดตั้งกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์
- ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น	
- ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	
4. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจโดยผลิต หรือ สร้างรายได้ที่	- ปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้
- สอดคล้องกับความต้องการ	- เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ไร่กิน ไร่ขาย
- สอดคล้องกับภูมิสังคม	- ใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงาน
- สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	- รีไซเคิลขยะเพื่อนำมาใช้ใหม่
- สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น	- นำของเหลือใช้ มาทำให้เกิดประโยชน์
	เน้นการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง ให้พอเพียงกับ
	การบริโภคและการผลิตที่หลากหลาย เช่น
	- ปลูกพืชผักผสมผสาน
	- ปลูกพืชสมุนไพรไทย
	- ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
	- จัดอบรมพัฒนาอาชีพในหน่วย
5. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน	พัฒนาความรู้คุณธรรม ผ่านกิจกรรม
- ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ	รวมกลุ่มต่าง ๆ
- ปลูกฝังความสามัคคี	- จัดกิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข
- ปลูกฝังความเสียสละ	- จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

ตาราง 1 (ต่อ)

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
- เผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	- จัดค่ายพัฒนาเยาวชน
	- จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน
6. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ	พัฒนาความรู้เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า เพื่อฟื้นฟู
- ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม	รักษา
- ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในหน่วย	- โครงการชีววิถี
- ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในหน่วย	- จัดอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ฟื้นฟูดูแลสถานที่ท่องเที่ยวในหน่วย	- จัดทำฝายแม้ว
7. สืบสานวัฒนธรรมไทย	- ปลูกฝังมารยาทไทย
- สร้างจิตสำนึกรักชาติ รักหน่วยงาน	- ส่งเสริมอาหารประจำท้องถิ่น
- ฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีของหน่วย	- ส่งเสริมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น
- ฟื้นฟูและอนุรักษ์ดนตรีไทยและ	- ทำนุบำรุงโบราณวัตถุและโบราณสถาน
เพลงไทย	
- ฟื้นฟูและอนุรักษ์วัตถุโบราณและ	
โบราณสถาน	
8. ส่งเสริมพระพุทธศาสนา	- ให้ความสำคัญกับการรักษาศีล หรือ
- ปลูกจิตสำนึกความรักชาติ	สวดมนต์เป็นประจำ
- ตระหนักถึงคุณค่าของ	- ส่งเสริมการฝึกอบรมสมาธิภาวนา
พระพุทธศาสนา	- ร่วมกันทะนุบำรุงศาสนา
- จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	- พัฒนากฎมึปัญญาท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

การรับรู้เป็นการตีความจากสิ่งที่เราสัมผัส หรือจากความรู้สึกต่อสิ่งใด ๆ โดยการแปลความรู้สึกนั้นออกมาเป็นความหมาย การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตจะต้องมีการรับรู้สิ่งที่กระทำแล้วจึงเป็นแปลความมาสู่การปฏิบัติจึงจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ความหมายของการรับรู้ มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการรับรู้ (Perception) ไว้ดังนี้

จอร์จ ฮาร์เบิร์ต มีท (George Herbert Meed, 1931 อ้างถึงใน นพดล มโนงาม, 2548) กล่าวว่า การรับรู้ได้ครอบคลุมไปถึงอิทธิพลที่ได้รับจากสังคมด้วย ไม่ได้เกิดจากจิตประสาทแต่ส่วนเดียว แต่การรับรู้ยังเกิดได้จากอิทธิพลทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ซึ่งหมายถึง ระบบสังคมและวัฒนธรรมด้วย

ซูลีแวน (Sullivan, 1969 อ้างถึงใน พัสดา ศรีสุบิน, 2545) กล่าวว่า การรับรู้ผู้อื่นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง และสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล โดยบุคคลจะมีการโต้ตอบทางอารมณ์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ถ้ามีการรับรู้ผู้อื่นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงผู้ที่มีสุขภาพจิตดี คือ ผู้ที่สามารถรับรู้ผู้อื่นได้ตามความเป็นจริง

โรเจอร์ และ ชอร์มาเกอร์ (Roger & Shoemaker, 1971 อ้างถึงใน นพดล มโนงาม, 2548) กล่าวว่า การรับรู้วิทยาการใหม่ ๆ มี 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นการรับรู้ (Awareness stage) หมายความว่า บุคคลได้รับวิทยาการใหม่เป็นครั้งแรก แต่ยังขาดความรู้อย่างแท้จริงในวิทยการนั้น โดยขาดข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมในการรับรู้
2. ขั้นสนใจ (Interest stage) หมายความว่า บุคคลเริ่มสนใจในความรู้ใหม่ ๆ และมีความพยายามไฝหาคำรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติม
3. ขั้นการชั่งใจ (Evaluation stage) หมายความว่า บุคคลมีการคิดทบทวนไตร่ตรองถึงผลดี ผลเสียของความรู้ใหม่ ๆ ที่อยู่ในใจ
4. ขั้นการทดลอง (Trial stage) หมายความว่า บุคคลนำความรู้ใหม่ ๆ ไปทดลองปฏิบัติ โดยเริ่มจากสิ่งเล็ก ๆ ก่อนเพื่อดูผลของการตัดสินใจในการยอมรับสิ่งนั้น ๆ
5. ขั้นยอมรับ (Adoption stage) เป็นขั้นตอนตกลงใจที่จะนำวิทยาการความรู้ใหม่ ๆ ไปปฏิบัติ

แกร์ริสัน และ มาร์กอน (Garrison & Magoon, 1972 อ้างถึงใน นพดล มโนงาม, 2548) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่สมองตีความหรือแปลความหมายที่ได้จากการสัมผัสของประสาทต่าง ๆ ของร่างกายกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้า ทำให้ทราบว่าเร้าหรือสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นอะไร มีความหมายและลักษณะอย่างไร

สมใจ ลักษณะ (2519 อ้างถึงใน สายน้ำผึ้ง รัตนงาม, 2547) กล่าวว่า การรับรู้ คือ การแปลหรือตีความจากสิ่งที่ประสาทสัมผัสกับสิ่งเร้าภายนอกร่างกาย ทำให้ทราบว่าสิ่งเร้าที่ได้สัมผัสนั้นเป็นอะไร มีลักษณะอย่างไร โดยอาศัยประสบการณ์เดิมทำการช่วยในการแปลความหมายต่าง ๆ ออกมา

สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม (2521) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่คนเรามีประสบการณ์กับวัตถุ หรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาศัยอวัยวะสัมผัส เพื่อรับรู้ และใช้ประสบการณ์เพื่อแปลสิ่งนั้น ตามประสบการณ์เดิมที่ได้สะสมมา

ประดินันท์ อุปรมัย (2523) กล่าวว่า การรับรู้ คือ กระบวนการที่บุคคลรับสัมผัสสิ่งเร้า แล้วใช้ประสบการณ์หรือความรู้เดิมในการแปลความหมายสิ่งเร้าที่ได้สัมผัสนั้น

ประนอม สรรชมาน (2524) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการที่เรารู้สึกได้ต่อสิ่งใด ๆ เป็นต้นว่า ภาพคน สัตว์ สิ่งของ เสียงคน เสียงเพลง โดยเป็นการแปลการรับรู้ หรือการตีความเข้ากับความรู้สึก (Sensation) ให้ออกมาเป็นสิ่งที่มีความหมาย หรือที่เรารู้จัก เราเข้าใจ

จำเนียร ช่างโชติ (2526) กล่าวว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของสิ่งเร้า ซึ่งไปกระตุ้นอวัยวะสัมผัสให้เกิดการทำงานขึ้น และส่งรายละเอียดไปยังประสาทสัมผัส เพื่อส่งต่อไปยังสมองกระบวนการนี้เรียกว่า การสัมผัส

ประการที่สอง การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่มนุษย์จะได้รับ นำมาประสมกับข้อมูลอื่น ๆ กระบวนการนี้เรียกว่าการเรียนรู้ (Perception)

ประการที่สาม การรับรู้ต้องเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้รับรู้ อันหมายถึงประสบการณ์เดิม แรงขับ ทศนคติ บุคลิกภาพ และอื่น ๆ ของผู้รับรู้

ชัยพร วิชชาวุธ (2526) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการตีความสิ่งที่ได้ยิน และสิ่งที่รู้จักด้วยประสาทสัมผัสเพื่อให้รู้ว่าเป็นอะไร สิ่งที่เรารับรู้ทั้งที่เป็นวัตถุ สิ่งของ มนุษย์ พืช สัตว์ และสิ่งที่เป็นความเป็นไปของภายในจิตใจของเราเอง

โจน (Jones, 1989 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี และคณะ, 2545) กล่าวว่า การรับรู้ (Perception) หมายถึง เมื่อบุคคลใส่ใจในข้อมูลใดที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส บุคคลก็จะรับรู้ข้อมูลนั้น และนำข้อมูลนี้เข้าสู่ความจำระยะสั้นต่อไป ข้อมูลที่รับรู้จะเป็นความจริงตามการรับรู้ (perceived reality) ของบุคคลนั้น ซึ่งอาจไม่ใช่ความจริงเชิงปรนัย (objective reality) เนื่องจากเป็นความจริงที่ผ่านการตีความจากบุคคลนั้นมาแล้ว

ชาเวอร์ (Shaver, 1989 อ้างถึงใน พัสดา ศรีสุบิน, 2545) กล่าวว่า การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสังคม เป็นกระบวนการรับรู้ซึ่งทำให้ผู้รับรู้ได้ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อทำให้ผู้รับรู้ได้คิดเข้าใจโดยใช้สามัญสำนึก (Implicit theories)

การรับรู้ (Perception) หมายถึง อากาสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) ของบุคคล กับวัตถุหรือเหตุการณ์หนึ่ง ๆ โดยทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ และมีการคิดพิจารณาตีความ แห่งการสัมผัสที่ได้รับนั้นออกมาเป็นหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายตามความคิดของตนเอง โดยการที่บุคคลจะเกิดการรับรู้ขึ้นได้จะต้องใช้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิมที่มีมาก่อน หากเราไม่มีความรู้เดิมหรือสิ่งเรานั้น ๆ ไปแล้วก็จะไม่มีการรับรู้ในสิ่งนั้น จะเหลือเป็นเพียง การสัมผัสธรรมดาเท่านั้น โดยมีกระบวนการรับรู้ (Perception Process) จากกระบวนการสัมผัส เป็นบันไดขั้นแรกของการรับรู้ หลังจากที่เรารับรู้ข้อมูลขั้นแรกจากอวัยวะรับสัมผัส (Sensory Organ) หรือเครื่องรับ (Receptor) แล้วเราก็จะนำมาตีความ (Interpret) อันเป็นบันไดขั้นที่สอง ของการรับรู้ กระบวนการรับรู้ สามารถแยกแยะได้ดังนี้ คือ ข้อมูล หรือตัวกระตุ้น อันได้แก่ วัสดุ สิ่งของ หรือเหตุการณ์ จะผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสต่าง ๆ อันได้แก่ การมองเห็นด้วยตา การได้ยินด้วยหู การได้สัมผัส หรือการได้ลิ้มชิมรส จากนั้นตัวกระตุ้นที่ถูกรับเข้าทางประสาท สัมผัสจะถูกคัดเลือก โดยคัดเลือกเอาแต่สิ่งที่สนใจ ในช่วงนี้จะมีการแปลความหมายของ สิ่งที่รับเข้ามาโดยการเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้เคยเรียนรู้เคยสัมผัสแล้วผสมไว้กับสิ่งที่รับเข้ามาใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็นำเอาประสบการณ์ในอดีต ความเชื่อ และค่านิยม เข้ามาร่วมในกระบวนการ ของช่วงนี้ จากนั้นก็จะตีความหมายสิ่งที่รับเข้าไปออกมาเป็นความเข้าใจต่อสิ่งนั้น ดังนั้นคนจะ แสดงพฤติกรรมตามความคิดความเข้าใจที่ได้ตีความออกมา (ดารณี พานทองพาสุข, 2532)

การรับรู้จะเกิดก็ต่อเมื่อมีสิ่งดังต่อไปนี้

- 1) สิ่งเร้าที่จะรับรู้
- 2) ประสาทสัมผัส และความรู้สึกลสัมผัส
- 3) ประสบการณ์เดิมและความรู้เดิม
- 4) การแปลความหมาย จากสิ่งที่สัมผัส (กันยา สุวรรณแสง, 2538)

ชัยยา ขำสะอาด (2540 อ้างถึงใน สายน้ำผึ้ง รัตนงาม, 2547) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง บุคคลได้เข้าใจ ได้ทราบถึงความหมาย จากประสบการณ์เดิมที่ได้ผสมมา ทำให้มี วัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และมีความพอใจถึงหน้าที่ของชีวิต

กล่าวโดยสรุปการรับรู้ คือ การสัมผัสที่มีความหมาย การรับรู้เป็นการแปลความหมาย และเป็น การตีความแห่งการสัมผัสที่ได้รับออกมาเป็นหนึ่งสิ่งที่มีความหมาย หรือที่รู้จัก เข้าใจ ซึ่งใน การแปลหรือตีความนี้จะต้องใช้ประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิม เพื่อใช้ในการแปลความหมาย ที่ได้จากสิ่งที่สัมผัส โดยมีปัจจัยทั้งภายนอกและปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการรับรู้

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายทั่วไปของทัศนคติไว้ดังนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2531) ได้กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้

พร้อมพรรณ อุดมสิน (2538) ได้กล่าวถึง ความหมายของทัศนคติว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งภายหลังจากมีประสบการณ์ในสิ่งนั้น และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่จะสนองต่อสิ่งเร้านั้นไปทางใดทางหนึ่ง หรือในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น แสดงออกในลักษณะพึงพอใจ เห็นด้วยหรือชอบสิ่งนั้น สนับสนุนสิ่งนั้น ๆ อีกลักษณะหนึ่ง คือ แสดงออกในทางไม่พึงพอใจ ไม่ชอบ ไม่เห็นด้วย ไม่สนับสนุนสิ่งนั้น ๆ

สุชา จันทรเอม (2541) ได้กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้จะนำไปในทำนองพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ทัศนคติมิได้ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคลและสามารถเปลี่ยนแปลงได้

อารีย์ เลขานนท์ (2545) กล่าวว่า ทัศนคติ หรือ Attitude เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า Aptus ที่แปลว่า “โน้มน้าวใจ หรือ เหมาะสม” มีความหมาย คือ ท่าทีที่แสดงออกของคนที่บ่งถึงสภาพจิตใจ

กรกนก วิโรจศรีสกุล (2546) ให้ความหมาย ทัศนคติว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสถาบันหรือบุคคลตามประสบการณ์ที่ตนได้รับ โดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ความรู้สึกในทางบวก เช่น ความพึงพอใจ เห็นด้วย ชอบหรือสนับสนุน ความรู้สึกทางลบ คือ ความไม่พอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่ชอบ หรือไม่สนับสนุน และความรู้สึกที่เป็นกลางซึ่งเป็นการแสดงออกในลักษณะกลาง ๆ วางเฉย หรือไม่แสดงความคิดเห็น จากความหมายของทัศนคติ อาจสรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ท่าที ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ ซึ่งทำให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าต่าง ๆ ไปในทางบวก ทางลบ หรือเป็นกลาง และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น สามารถสร้างและเปลี่ยนแปลงได้

ประเภทของทัศนคติ

1. ทัศนคติทางบวก เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออก มีความรู้สึกหรืออารมณ์จากสภาพจิตใจได้ตอบในด้านดีต่อบุคคลอื่น หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่ง รวมทั้งหน่วยงาน องค์กร สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์กรอื่น ๆ

2. ทัศนคติทางลบ หรือไม่ดี คือ ทัศนคติที่สร้างความรู้สึกเป็นไปในทางเสื่อมเสีย ไม่ได้ได้รับความเชื่อถือ หรือไว้วางใจ อาจมีความเคลือบแคลงระแวงสงสัย รวมทั้งเกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือหน่วยงาน องค์กร สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์กร และอื่น ๆ

3. ทัศนคติที่บุคคลไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือต่อบุคคล หน่วยงาน องค์กร และอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง เช่น นักศึกษาบางคนอาจมีทัศนคตินิ่งเฉยอย่างไม่มีความคิดเห็นต่อปัญหา

ทัศนคติทั้ง 3 ประเภทนี้ บุคคลอาจจะมีเพียงประการเดียวหรือหลายประการก็ได้ ขึ้นอยู่กับความมั่นคงในความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ หรือค่านิยมอื่น ๆ ที่มีต่อบุคคล สิ่งของ การกระทำหรือสถานการณ์หน้าที่ของกลไกของทัศนคติ

คุณลักษณะร่วมของทัศนคติ

ถึงแม้ทัศนคติจะมีลักษณะ 3 ลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่ ทัศนคติทางลบ ทัศนคติด้านบวก และทัศนคติที่เป็นกลาง แต่จากการศึกษาจะพบว่า ทัศนคติทั้ง 3 ลักษณะ มีคุณลักษณะบางประการที่เหมือนกันหรือเป็นคุณลักษณะร่วมของทัศนคติ ดังนี้ (กรรณก วิโรจศรีสกุล, 2546)

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่อยู่ภายในและเป็นเรื่องส่วนบุคคล ทั้งนี้เพราะทัศนคติเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด จึงเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ตราบใดที่ไม่มีการแสดงพฤติกรรม บุคคลอื่นย่อมไม่ทราบว่าบุคคลนี้มีทัศนคติอย่างไร และถึงแม้จะได้มีการแสดงพฤติกรรมก็ไม่แน่นอนเสมอไปว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นจะตรงกับทัศนคติโดยไม่มี การปรุงแต่ง ทัศนคติจึงเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่จะไม่ผู้ใคร่รู้ได้ดีกว่าตนเอง

2. ทัศนคติเป็นผลของการเรียนรู้ จากความจริงที่เด็กแรกเกิดมีความรู้สึกที่เหมือนกัน แต่เมื่อเวลาย่างผ่านไป เด็กเหล่านั้นกลับมีความรู้สึกที่แตกต่างกันย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ทัศนคติมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาแต่กำเนิด แต่เกี่ยวข้องกับ การเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ดังนั้นทัศนคติ จึงเป็นผลของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่ได้เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น

3. ทักษะที่มีลักษณะมั่นคงถาวร ทักษะนี้เมื่อได้ก่อตัวขึ้นแล้ว จะไม่เปลี่ยนแปลงในทันที แต่จะมีความมั่นคงถาวรตามสมควร ทั้งนี้เพราะทักษะนี้เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์ ประเมิน สรุป และจัดระเบียบเป็นความเชื่อทำให้ต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับกระบวนการดังกล่าวเช่นเดียวกัน

ประสบการณ์กำหนดทัศนคติ

การที่บุคคลที่แตกต่างกันนั้น เป็นเพราะแต่ละบุคคลมีประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกันนั่นเอง ลิเคอร์ท (Likert) ได้อธิบายถึงลักษณะของประสบการณ์ตามลักษณะการเกิดได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลได้รับรู้ หรือเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันแล้วเก็บไว้เป็นประสบการณ์ของตนเองและเมื่อได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ก็อาจอิงไปยังประสบการณ์เดิม ซึ่งโดยปกติมักจะมีทิศทางเป็นไปตามประสบการณ์ที่ได้รับ

2. ประสบการณ์ที่เกิดจากวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการยอมรับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมของตน ดังจะเห็นได้ว่าบุคคลที่อยู่ในสังคมที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกันย่อมมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

3. ประสบการณ์ที่เกิดจากสิ่งที่เป็นแบบอย่าง เป็นการเกิดประสบการณ์ที่เกิดจากการเลียนแบบผู้อื่นที่ตนเคารพ และชื่นชอบ เช่น การเลียนแบบพ่อ แม่ ดารา นักร้อง เป็นต้น

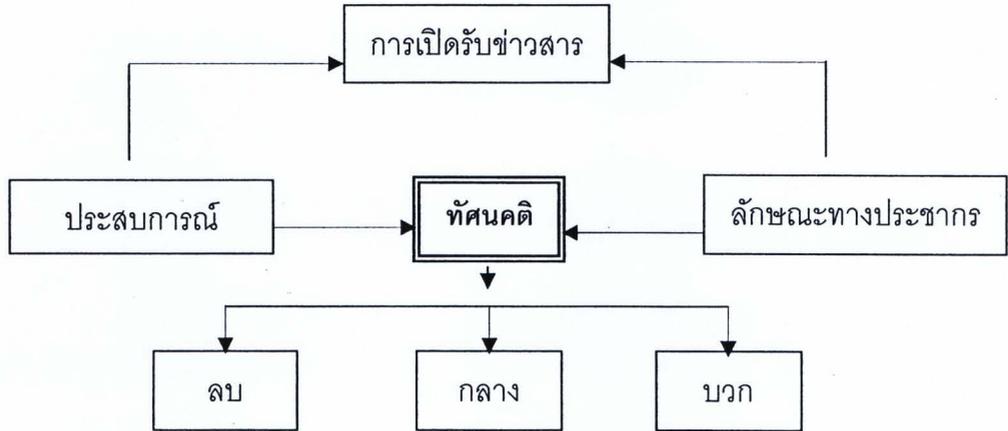
4. ประสบการณ์ที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการได้รับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากบุคคลที่ติดต่อสื่อสารด้วย

5. ประสบการณ์ที่เกิดจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถาบันต่าง ๆ ซึ่งสถาบันเหล่านั้นจะเป็นแหล่งที่มาและสนับสนุนให้เกิดประสบการณ์บางอย่าง

กระบวนการเกิดทัศนคติ

การเกิดทัศนคติเป็นกระบวนการในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ประสบการณ์ และลักษณะทางประชากร ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การที่บุคคลจะเปิดรับข่าวสารใด ๆ นั้นจะเป็นไปตามประสบการณ์ที่มีอยู่เดิม และแตกต่างกันไปตามลักษณะทางประชากร และเมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารแล้วก็จะเกิดเป็นทัศนคติขึ้น อย่างไรก็ตามการที่บุคคลจะมีความคิดหรือทัศนคติเป็นไปในทิศทางใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และลักษณะทางประชากรของแต่ละ

บุคคลเป็นสำคัญ นอกจากนี้ลักษณะทางประชากรยังทำให้บุคคลมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันด้วย ดังอธิบายได้ตามภาพ 1

ภาพ 1 กระบวนการเกิดทัศนคติ

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติ

ธงชัย สันติวงษ์ (2539) กล่าวว่า ทัศนคติก่อตัวเกิดขึ้นมาและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน คือ

1. การจูงใจทางร่างกาย (Biological Motivation) ทัศนคติจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งกำลังดำเนินการตอบสนองตามความต้องการ หรือแรงผลักดันทางร่างกาย ตัวบุคคลจะสร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคคลหรือสิ่งของที่สามารถช่วยให้เขามีโอกาสตอบสนองความต้องการของตนได้
2. ข่าวสารข้อมูล (Information) ทัศนคติจะมีพื้นฐานมาจากชนิดหรือขนาดของข่าวสารที่ได้รับรวมทั้งลักษณะของแหล่งที่มาของข่าวสาร ด้วยกลไกของการเลือกเฟ้นในการมองเห็นและเข้าใจปัญหาต่าง ๆ (Selective Perception) ข่าวสารข้อมูลบางส่วนที่เข้ามาสู่บุคคลนั้น จะทำให้บุคคลนั้นเก็บไปคิด และสร้างเป็นทัศนคติขึ้นมาได้
3. การเข้าเกี่ยวข้องกับกลุ่ม (Group Affiliation) ทัศนคติบางอย่างอาจมาจากกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ครอบครัว วัด กลุ่มเพื่อนร่วมงาน กลุ่มกีฬา กลุ่มสังคมต่าง ๆ โดยกลุ่มเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรวมของค่านิยมต่าง ๆ แต่ยังมี การถ่ายทอดข้อมูลให้แก่กลุ่มบุคคลในกลุ่ม ซึ่งทำให้สามารถสร้างทัศนคติขึ้นได้โดยเฉพาะครอบครัวและกลุ่มเพื่อนร่วมงานเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุด (Primary Group) ที่จะ เป็นแหล่งสร้างทัศนคติให้แก่บุคคลได้
4. ประสบการณ์ (Experience) ประสบการณ์ของคนที่มีต่อวัตถุสิ่งของย่อมเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้บุคคลต่าง ๆ ตีค่าสิ่งที่เขาได้มีประสบการณ์มาจนกลายเป็นทัศนคติได้

5. ลักษณะท่าทาง (Personality) ลักษณะท่าทางหลายประการก็มีส่วนทางอ้อมที่สำคัญในการสร้างทัศนคติให้กับบุคคล

วิธีการศึกษาทัศนคติ

การศึกษาเพื่อวัดทัศนคติของบุคคลนั้นควรเริ่มจากการศึกษาแบบนอกร่อง เพื่อหาจุดเริ่มต้นและขอบเขตของทัศนคติในการที่จะตัดสินใจว่าจะวัดอะไร ด้านใดบ้าง แล้วรวบรวมเป็นข้อความเกี่ยวกับทัศนคติ ซึ่งอาจทำให้พบกับพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคลนั้นได้ วิธีการศึกษาทัศนคติมีหลายวิธีด้วยกัน ดังนี้ (รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์, 2533)

1. การสังเกต (Observation) หมายถึง การศึกษาคุณลักษณะและพฤติกรรมของบุคคล รวมถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อค้นหาความจริงโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้าของผู้สังเกต โดยทำเป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิ แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ 1) การสังเกตทางตรง เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตต้องเฝ้าดูพฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยตนเองโดยอาศัยประสาททางตาและประสาททางหู และ 2) การสังเกตทางอ้อม เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตไม่เห็นพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ด้วยตนเอง อาศัยการถ่ายทอดจากผู้อื่นหรือจากเครื่องมือที่ใช้เป็นสื่อต่าง ๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ เป็นต้น

โดยทั่วไปการศึกษาทัศนคติด้วยวิธีการสังเกตไม่ค่อยนิยมใช้ เนื่องจากทัศนคติเป็นพฤติกรรมภายในที่สังเกตโดยตรงไม่ได้ เพราะเป็นความรู้สึกที่แท้จริงที่อยู่ลึก ๆ ซ้ำใน ซึ่งถ้ายังไม่แสดงออกมาให้เห็นก็สังเกตไม่ได้ และถ้าต้องการข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ต้องใช้เวลานานอีกทั้งบางพฤติกรรมที่แสดงออกไม่ตรงตามผลของทัศนคติที่ต้องการ

2. การสัมภาษณ์ (Interview) หมายถึง การสนทนา หรือพูดคุยกันอย่างมีจุดหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่วางแผนไว้ล่วงหน้า การสัมภาษณ์นอกจากจะได้ข้อมูลตามต้องการแล้วยังได้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ถูกสัมภาษณ์ในด้านปฏิภาณ ไหวพริบ ท่วงที วาจาอุปนิสัย เป็นต้น แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ 2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

3. แบบสอบถาม หมายถึง ชุดของข้อคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อใช้รวบรวมข้อเท็จจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับความคิดเห็น ความสนใจ ความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดด้านความรู้สึก (Affective domain) รวมทั้งแบบสำรวจ (Inventory) โดยทั่วไปรูปแบบของแบบสอบถามที่นิยมใช้มี 3 แบบ คือ แบบสอบถามชนิดปลายเปิด แบบสอบถามชนิดปลายปิด และแบบสอบถามชนิดรูปภาพ

4. การรายงานตนเอง เป็นวิธีที่นิยมใช้ในการศึกษาทัศนคติ ความสนใจ และบุคลิกภาพของบุคคล กล่าวคือ ให้เจ้าตัวรายงานความรู้สึกที่มีต่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นออกมาว่าชอบหรือไม่ชอบอย่างไร ด้วยการพูดหรือเขียนบรรยายความรู้สึกเรื่องราวของตนเองจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ข้อมูลลักษณะนี้จะทำให้ผู้ตรวจให้คะแนนอาจจะไม่มีความเป็นปรนัย เนื่องจากคะแนนแต่ละคนไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้ จึงมีผู้พยายามสร้างมาตรฐานการวัดทัศนคติไว้แต่ละหน่วยมีคะแนนเท่ากัน สามารถนำมาเปรียบเทียบความมากน้อยของคะแนนได้ ได้แก่ มาตรฐานวัดทัศนคติตามวิธีของเทอร์สโตน (Thurstone) ลิเคอร์ท (Likert) เป็นต้น

5. สังคมมิติ (Sociometry) เป็นวิธีการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่อยู่รวมกันเป็นหมู่คณะโดยให้บุคคลอื่นประเมินค่าตัวเรา และตัวเราประเมินค่าบุคคลอื่น

6. โปรเจกทีฟเทคนิค (Projective Technique) เป็นการใช้สิ่งเร้าที่มีลักษณะไม่ค่อยชัดเจน กระตุ้นให้บุคคลระบายความรู้สึกออกมา เครื่องมือนี้จะไปกระตุ้นให้เขาแสดงปฏิกิริยาความรู้สึก ความคิดเห็นออกมา เพื่อจะได้สังเกตดูว่าเขามีความรู้สึกอย่างไร ความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งเดียว อาจแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลด้วย วิธีนี้นิยมใช้ทางจิตแพทย์

การวัดทัศนคติ

ทัศนคติเป็นเรื่องของความรู้สึกของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ หรือสัมผัสได้ จึงเป็นการยากสำหรับการวัดทัศนคติให้มีความแน่นอน และใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด อย่างไรก็ตามก็ยังมีวิธีการวัดทัศนคติมากมายหลายวิธี ได้แก่

1. มาตรฐานวัดทัศนคติตามวิธีของเทอร์สโตน (Thurstone) เป็นการวัดทัศนคติโดยกำหนดลักษณะความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งทางบวก ทางลบ และปานกลาง โดยแบ่งระดับความรู้สึกออกเป็น 11 ระดับ ช่วงเท่า ๆ กัน และกำหนดค่าน้ำหนักช่วงอย่างชัดเจน

2. มาตรฐานวัดทัศนคติตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert's Scale) เป็นการวัดทัศนคติโดยกำหนดการให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ให้คะแนนช่วงความรู้สึกเท่า ๆ กัน เป็นช่วงแบบต่อเนื่อง ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมี 2 แบบ คือ 1) ข้อความที่เป็นในทางบวก และ 2) ข้อความที่เป็นไปในทางลบ

3. มาตรฐานวัดทัศนคติตามวิธีของออสกู๊ด (Osgood's Scale) เป็นการวัดทัศนคติโดยใช้ความหมายทางภาษา ซึ่งเป็นมาตราที่ใช้คำหรือวลีที่มีความหมายตรงกันข้ามเป็นคู่ ๆ เช่น ดี-ชั่ว สุข-ทุกข์ แข็งแกร่ง-อ่อนแอ หนัก-เบา ร้อน-เย็น สนับสนุน-ต่อต้าน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การวัดทัศนคติมีหลายวิธี แต่วิธีที่ได้รับความนิยมมากในการวิจัย คือ การวัดทัศนคติของลิเคอร์ต (Likert) เนื่องจากเป็นการสร้างที่ไม่ซับซ้อน (สมถวิล วิจิตรวรรณ, 2548) และได้ผลเป็นที่น่าพอใจ นอกจากนี้ยังสามารถนำมาเปรียบเทียบ และหาค่าเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือ และตรวจสอบในการหาทัศนคติของบุคคลนั้น ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

ความหมาย ประโยชน์ ปัญหา และข้อจำกัดของการศึกษานโยบายสาธารณะ

ความหมายของนโยบายสาธารณะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

1. นโยบายสาธารณะในแง่เป็นกิจกรรมหรือการกระทำ หรือดเว้นไม่กระทำของรัฐบาล นักวิชาการที่ให้นิยามความหมายไว้ เช่น

เจมส์ แอนเดอร์สัน นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางการกระทำของรัฐบาล เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ไอรา ชาร์แคนสกี นโยบายสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลกระทำ

ธอมัส ดาย นโยบายสาธารณะ หมายถึง รัฐบาลต้องทำอะไร ทำไม่ต้องกระทำ เช่นนั้น และอะไรคือความแตกต่างที่รัฐบาลต้องกระทำ

เดวิส อีสตัน นโยบายสาธารณะ หมายถึง การแจกแจงคุณค่าต่าง ๆ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเพื่อสังคมส่วนรวม

2. นโยบายสาธารณะ ในแง่การตัดสินใจของรัฐบาล มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ เช่น

ลินตัน คอรูลเวลล์ นโยบายสาธารณะ ได้แก่ บรรดาการตัดสินใจอย่างสัมฤทธิ์ผล เกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่สังคมเข้าดำเนินการยินยอมอนุญาตหรือห้ามไม่ให้กระทำ รูปแบบการตัดสินใจ เช่น กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำพิพากษาฯ

วิลเลียม กรีนวูด นโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจขั้นต้นเพื่อกำหนดแนวทางกว้าง ๆ เพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

อาทิตย์ อุไรรัตน์ นโยบายสาธารณะ หมายถึง รัฐบาลประเทศหนึ่ง ๆ ได้ตัดสินใจแล้วเลือกที่จะนำไปสู่เป้าหมายได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของสังคม

อมร รักษาสิทธิ์ นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวแคบ หลักการและกลวิธีจะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ แนวกว้าง ครอบคลุมถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมาย

อาร์ เจ เอส เบเกอร์ นโยบายสาธารณะ หมายถึง การตัดสินใจว่ากระทำอะไร

3. นโยบายสาธารณะ ในแง่เป็นแนวทางหรือหนทางการกระทำของรัฐบาล มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ เช่น

ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ กับ อับราแฮม แคนแพลน นโยบายสาธารณะ หมายถึง แผนงานหรือโครงการที่กำหนดขึ้นประกอบด้วยเป้าหมาย คุณค่า และการปฏิบัติต่าง ๆ

ชาร์ลส์ จาคอป นโยบายสาธารณะ หมายถึง หลักการ แผนงาน หรือแนวทางการกระทำ

ทินพันท์ นาคะตะ นโยบายสาธารณะ หมายถึง โครงการที่รัฐบาลบัญญัติขึ้นเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติในการจัดสรรสรรพคุณค่าให้แก่สังคม

สุชาติ จุฑาสมิต นโยบายสาธารณะ หมายถึง เป็นแนวทางที่รัฐบาลแต่ละประเทศได้เลือกปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ถ้าสำเร็จได้จะเป็นการดีแก่ประเทศตน

สรุป ความหมายนโยบายสาธารณะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม (1) ในแง่ที่เป็นกิจกรรมหรือการกระทำ หรือดเว้นไม่กระทำของรัฐบาล (2) ในแง่ที่เป็นการตัดสินใจของรัฐบาล (3) ในแง่เป็นแนวทางหรือหนทางการกระทำของรัฐบาล ซึ่งนักวิชาการให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน

4. ประโยชน์ของการศึกษานโยบายสาธารณะ 4 ประการ

4.1 ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ ในช่วงหนึ่ง ๆ ของรัฐบาลประเทศหนึ่งกำหนดนโยบายสาธารณะอะไรบ้าง เพราะอะไรจึงมีนโยบายสาธารณะเช่นนั้น บุคคลองค์กรใดมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย หากนำนโยบายไปปฏิบัติจะเกิดผลกระทบอะไรบ้างต่อประชาชนและประเทศชาติ

4.2 ทำให้ทราบกระบวนการต่าง ๆ ของนโยบายสาธารณะ

4.3 ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถาบันทางการเมืองและผู้นำทางการเมืองของประเทศหนึ่ง ๆ

4.4 ทำให้ทราบถึงวิธีการต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีเหตุผล

5. ปัญหาและข้อจำกัดการศึกษาและการกำหนดนโยบายสาธารณะ 8 ประการ

5.1 ลักษณะของปัญหาที่ต้องมีการกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไข ปัญหาของสังคมเป็นปัญหาพิเศษไม่สามารถหามาตรการแก้ไขหรือขจัดได้อย่างเด็ดขาด

5.2 ความไม่สิ้นสุดของปัญหา นโยบายสาธารณะกำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคมนั้น เมื่อนำไปปฏิบัติที่อื่นอาจก่อปัญหาขึ้นได้

5.3 ความสามารถของผู้กำหนดนโยบายสาธารณะในการคาดคะเนหรือทำนายเหตุการณ์ในอนาคต เพราะผู้กำหนดนโยบายสาธารณะมีขีดความสามารถที่จำกัดในการคาดคะเนว่าจะเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้นในอนาคต

5.4 ความสามารถของรัฐบาลในการระดมกำลังทางสังคม

5.5 ข้อจำกัดในนโยบายสาธารณะเอง

5.6 ความไม่คุ้มค่าของนโยบายสาธารณะ

5.7 ความไร้ประโยชน์ของนโยบายสาธารณะ

5.8 ความไม่สมบูรณ์แบบของโครงสร้างระบบการเมือง

องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ

ทฤษฎีที่อธิบายถึงองค์ประกอบของนโยบาย ของอาทิตย์ อุไรรัตน์ มี 4 ประการ

1. นโยบายสาธารณะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน
2. นโยบายสาธารณะจะต้องมีลักษณะเป็นแนวทางหรือหลักการที่ประสงค์จะให้เป็เป้าหมายที่กำหนดไว้เพื่อให้สามารถบรรลุผลสำเร็จได้
3. นโยบายสาธารณะนั้น โดยแท้จริงแล้วคือทางเลือกทางหนึ่งของการตัดสินใจเพื่อให้มีการกระทำหรืองดเว้นไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของรัฐบาล
4. นโยบายสาธารณะที่กำหนดขึ้นนั้นต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่น่าเป็นไปได้ในสภาพแวดล้อมทางสถานที่และตามกาลเวลาที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

ทฤษฎีที่อธิบายถึงองค์ประกอบของนโยบาย Lineburry & Sharkansky จำแนกไว้

5 ประการ

1. นโยบายสาธารณะต้องมีวัตถุประสงค์กำหนดไว้อย่างแน่นอน
2. นโยบายสาธารณะต้องประกอบด้วยลำดับขั้นตอนของกรกระทำต่าง ๆ
3. นโยบายสาธารณะต้องประกอบด้วยกรกำหนดกรกระทำต่าง ๆ
4. นโยบายสาธารณะต้องมีการประกาศให้ประชาชนได้รับรู้โดยทั่วกัน
5. นโยบายสาธารณะต้องดำเนินการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของกรกระทำ

เป็นทฤษฎีของนักวิชาการที่อธิบายองค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ

Dror ได้จำแนกองค์ประกอบนโยบายสาธารณะไว้ 3 ประการ

1. นโยบายสาธารณะต้องเป็นแผนงาน
2. แผนงานดังกล่าวของรัฐบาลข้างต้นต้องมีการกำหนดเป็นโครงการไว้ก่อนล่วงหน้า

3. แผนงานของรัฐบาลที่กำหนดไว้ก่อนล่วงหน้า ต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับเป้าหมาย ปลายทาง คุณค่า และการปฏิบัติต่าง ๆ

ลักษณะของนโยบายสาธารณะ

การจำแนกลักษณะของนโยบายสาธารณะจำแนกตามผลกระทบที่พึงเกิดขึ้น Dye
จำแนก 4 ประการ

1. เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็ตามขึ้นในสังคม
 2. เป็นกลไกการจัดระเบียบสังคมไปในแนวทางที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับประเทศอื่น หรือสังคมอื่นได้
 3. เป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรปันส่วนสินค้าและบริการให้แก่สมาชิกในสังคม
 4. เป็นเครื่องมือในการดึงดูดหรือถอนเงินจากสังคมทั่วไป เช่น ภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ฯลฯ
- การจำแนกลักษณะของนโยบายสาธารณะตามรูปแบบทั่ว ๆ ไป ของชุก กาญจนประกร

5 ประการ

1. นโยบายมีลักษณะเป็นหลักเกณฑ์และแนวทางเกี่ยวกับการปฏิบัติ
2. นโยบายมีลักษณะส่งเสริมเสถียรภาพ
3. นโยบายมีลักษณะแน่วแน่ เพื่อแสดงให้เห็นความแน่นอนและสมานฉันท์ในรายละเอียดต่าง ๆ
4. นโยบายมีภาวะเอกรูป คือ ต้องมีแบบแผนแนวเดียวกัน วิธีปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน
5. นโยบายสาธารณะมีภาวะต่อเนื่อง

การจำแนกลักษณะของนโยบายสาธารณะตามกระบวนการกำหนดนโยบาย ของ เยเฮชเกิล

ดรอว์ 12 ประการ

1. เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมาก
2. เป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
3. มีองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย
4. องค์ประกอบเหล่านั้นได้ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายสาธารณะในแนวที่แตกต่างกัน
5. การกำหนดนโยบายมีลักษณะเป็นการตัดสินใจอย่างหนึ่ง
6. การกำหนดนโยบายก็คือการกำหนดแนวทางการปฏิบัติที่สำคัญ ๆ
7. นโยบายที่ได้กำหนดขึ้นนั้นก็เพื่อให้มีการกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้นมา
8. การกระทำดังกล่าวนั้นมุ่งที่กระทำในอนาคต

9. การกระทำต่าง ๆ ข้างต้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะกระทำโดยหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ
 10. การกระทำต่าง ๆ เหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จตามนโยบาย
 11. จุดมุ่งหมายของนโยบายที่ต้องการให้บรรลุผลสำเร็จนั้นก็คือผลประโยชน์ของชาติ
 12. การดำเนินการต่าง ๆ ตามนโยบายจะต้องกระทำในแนวทางที่เป็นไปได้ที่ดีที่สุด
- สรุป หลักเกณฑ์และวิธีการจำแนกประเภทนโยบายสาธารณะ มี 3 ประการ
1. การจำแนกประเภทตามขอบข่ายผลกระทบของนโยบาย
 2. การจำแนกประเภทตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของนโยบาย
 3. การจำแนกประเภทตามกระบวนการของนโยบาย

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์ตามประเภทหรือสาขานโยบาย

แนวคิดของอินแกรมและแมนน์ มี 3 กลยุทธ์

1. ให้การเสริมแรง (ทางเศรษฐกิจและจิตใจ)
2. ใช้การลงโทษ
3. การให้ข้อมูลข่าวสารที่เอาจริงเอาจัง

กลยุทธ์ที่ใช้ต่อนโยบายทั่วไป ตามแนวคิดของการ์ดิเนอร์และบอลซ์ มี 4 กลยุทธ์

1. กลยุทธ์การให้ข้อมูลข่าวสาร เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารปัญหาอาชญากรรม
2. กลยุทธ์การอำนวยความสะดวก
3. กลยุทธ์การควบคุม เป็นกลยุทธ์การลงโทษบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตาม

นโยบาย

4. กลยุทธ์การให้สิ่งเสริมแรง เป็นกลยุทธ์การเข้าไปแทรกแซงที่ใช้กลไกตลาดหรือ

กลไกราคา

กลยุทธ์เฉพาะตามสาขานโยบายสาธารณะที่นำไปปฏิบัติ

1. กลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติการกระจายอำนาจการบริหารไปปฏิบัติ

ซีมาและรอนดิเนลลี ได้เสนอกิจกรรมการนำนโยบายไปปฏิบัติการกระจายอำนาจการบริหารไปปฏิบัติ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาแถบเอเชียไว้ 11 ประการ

- 1.1 การกำหนดของข่ายความประสงค์ของการกระจายอำนาจ
- 1.2 การประเมินศักยภาพของภูมิภาคและท้องถิ่น
- 1.3 การแสวงหาการสนับสนุนทางการเมือง

- 1.4 การประเมินความสามารถด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลาง
- 1.5 การศึกษาข้อจำกัดของสภาพแวดล้อม
- 1.6 การชี้แจงขอข่ายการกระจายอำนาจที่น่าจะเป็นไปได้
- 1.7 การจัดทำแผนการกระจายอำนาจในเฉพาะเจาะจง
- 1.8 การระบุขั้นตอนและกระบวนการนำไปปฏิบัติ
- 1.9 การสนับสนุนแผนงาน
- 1.10 การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก
- 1.11 การกำหนดกระบวนการกำกับดูแลและการประเมินผล
2. กลยุทธ์การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ
 - 2.1 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนโยบาย
 - 2.2 การใช้ความสนับสนุนจากผู้นำและผู้มีอำนาจ
 - 2.3 การจัดองค์การการบริหารและประสานงานที่บูรณาการลดหลั่นกันตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับหมู่บ้าน
 - 2.4 การใช้เวทีประชุมอบรมหรือการสัมมนาปัญหา
 - 2.5 การใช้เอกสารคู่มือการปฏิบัติงาน
 - 2.6 การคัดเลือกผู้นำคนสำคัญ
 - 2.7 การออกตรวจเยี่ยมผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่
 - 2.8 การกำกับตรวจสอบ ควบคุม ดูแล และประเมินผล
 - 2.9 การให้รางวัลและสิ่งตอบแทน
3. ระบบการกำกับตรวจสอบผลการปฏิบัติตามหลักการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ให้ ความสำคัญกับองค์กร 4 ด้าน คือ
 - 3.1 มาตรฐานด้านการเงิน
 - 3.2 ด้านผู้รับบริการ
 - 3.3 ด้านองค์กร
 - 3.4 นวัตกรรมการเรียนรู้และการเจริญเติบโตขององค์กรที่เรียกว่า Balanced Scorecard

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2545) ได้วิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วยโครงการอาชีพ ผลการวิจัยพบว่าในการทำโครงการอาชีพของนักเรียนนั้นยังมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้วัสดุอุปกรณ์ไม่คุ้มค่า ไม่ประหยัดและใช้อย่างสิ้นเปลืองรวมทั้งยังไม่มีมีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เครื่องมือและความรู้ต่าง ๆ แก่กัน หลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแล้วได้นำไปประยุกต์ใช้ในโครงการปรากฏว่า นักเรียนมีการใช้จ่ายในโครงการอย่างประหยัด มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า มีการแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และความรู้ต่าง ๆ นำเศษสิ่งเหลือใช้ในโครงการมาใช้ประโยชน์ ปรึกษากับคนในครอบครัวและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น โดยทุกคนในครอบครัวให้ความร่วมมือสนับสนุน ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและครูผู้สอนเป็นไปในทางบวกและความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อการทำโครงการอาชีพของนักเรียนก็เป็นทางบวกเช่นเดียวกัน

ทศมนพร พุทจันทรา (2547) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : จังหวัดราชบุรี พบว่า ข้าราชการจังหวัดราชบุรีมีความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ โดยภาพรวมของการรับรู้อยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ ทราบเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียง รับรู้ถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการนำมาใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ระดับค่อนข้างมาก และด้านการนำไปประยุกต์ใช้ โดยภาพรวมอยู่ระดับค่อนข้างมาก นอกจากนี้พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของข้าราชการจังหวัดราชบุรีในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปัจจัยด้านอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของข้าราชการจังหวัดราชบุรีในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปัจจัยด้านเพศ การดำรงตำแหน่ง อายุการรับราชการ และการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ศศิพรรณ บัวทรัพย์ (2547) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ในเนื้อหาสาระ ด้านความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ด้านการปฏิบัติหรือด้านการประยุกต์ใช้ และด้านการเผยแพร่ อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ เพศ คณะที่ศึกษา และรับรู้จากครอบครัว และปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ชั้นปีที่ศึกษา สาขาที่จบก่อนเข้าศึกษา ภูมิลำเนา การรับรู้จากสื่อมวลชนและการรับรู้จากเพื่อนหรือผู้นำกลุ่ม

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม (2547) ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา สมาชิกเสถียรธรรมสถาน ผลการศึกษาพบว่า จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกเสถียรธรรมสถาน จำนวน 143 คน ได้รับข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียงจากโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ และเห็นด้วยในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ ทั้งด้านการรับรู้ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และด้านการนำไปประยุกต์ใช้ โดยสมาชิกทั่วไปมีความคิดเห็นที่เห็นว่า รัฐบาลควรให้การส่งเสริมสนับสนุนในด้านงบประมาณ และบุคลากรในการจัดทำโครงการ และการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเกิดความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและต่อเนื่อง

จากการศึกษาของทศมนพร พุทธจันทร์หา ที่ว่า ข้าราชการจังหวัดราชบุรีมีการรับรู้ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับค่อนข้างมาก การศึกษาของศศิพรพรรณ บัวทรัพย์ พบว่า นักศึกษามีการรับรู้ในเนื้อหาสาระ มีความเข้าใจในเนื้อหาสาระ มีการปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ และมีการเผยแพร่อยู่ในระดับมาก และการศึกษาของสายน้ำผึ้ง รัตนงาม ที่ว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์และประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จะเห็นได้ว่าประชาชนมีการรับรู้เรื่องราวเนื้อหาสาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถที่จะเรียนรู้การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

จริยา สุพรรณ (2548) ศึกษาเรื่อง การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและเหตุผลของการยอมรับเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในชุมชนบ้านหลุมมะขาม ตำบลหนองไม้แก่น อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตเป็นเครื่องมือในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านหลุมมะขามเกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจากอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี โดยระยะแรกได้รับจ้างเป็นแรงงานตัดไม้จากนั้นได้จับจองพื้นที่ดังกล่าวทำการเกษตร ซึ่งการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในช่วงนั้นเป็นเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือ ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนและมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชุมชน ต่อมา มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตตามกระแสทุนนิยมที่เข้ามาในชุมชนรวมทั้งได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยว ส่งผลให้

เกษตรกรเกิดปัญหาภาวะหนี้สินในระดับสูง มีการจัดการทรัพยากรที่ไม่พึงพาซึ่งกันและกัน เกษตรกรส่วนหนึ่ง จึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตและรูปแบบการผลิตไปตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง โดยจุดเริ่มต้นได้แบบอย่างจากการศึกษาดูงานจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ ในการประกอบอาชีพตามแนวคิดดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านหลุมมะขามที่ ได้ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ธนภัทร์ สุทธิ (2550) ศึกษาเรื่อง การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับความพึงพอใจ ในชีวิตของผู้สูงอายุเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย การวิจัยครั้งนี้มี จุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับความพึงพอใจในชีวิต ของผู้สูงอายุ 2) เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับความพึงพอใจในชีวิต ของผู้สูง ตามตัวแปร เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลักเดิม การประกอบอาชีพใน ปัจจุบัน และฐานะทางเศรษฐกิจ 3) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ตามตัวแปร เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลักเดิม การประกอบอาชีพในปัจจุบัน และ ฐานะทางเศรษฐกิจ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง กับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จำนวน 301 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น แบบสอบถามส่วนบุคคล แบบสอบถามการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ และ แบบทดสอบความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (t-test) ทดสอบค่าเอฟ (F-test) และหาค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ จากการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมในระดับปานกลาง และผู้สูงอายุมีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลักเดิม การประกอบอาชีพในปัจจุบัน และฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน มีการดำเนินชีวิตแบบ เศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิง มีการดำเนินชีวิต แบบเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน ในการศึกษาความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก และผู้สูงอายุที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพหลักเดิม และฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในชีวิตแตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส การประกอบอาชีพในปัจจุบันแตกต่างกัน มีความพึงพอใจ ในชีวิตไม่แตกต่างกัน และพบว่า การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวก กับความพึงพอใจในชีวิต ($r = .259$) ทั้งหมดทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประภาพร สุปัญญาหา (2550) ศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น ประชาชนในการศึกษาวิจัยเป็นแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1,500 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 คน โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.97 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ตอนที่หนึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่สามเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า และตอนที่สามเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง การวิเคราะห์ข้อมูล ตอนที่หนึ่งใช้การแจกแจงความถี่ และคำนวณหาค่าร้อยละ ตอนที่สองหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for Windows Version 11.5 และตอนที่สามแบบสอบถามปลายเปิดทำการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นประกอบความเรียง ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัวโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{X} = 3.86$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับครอบครัว ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” 4 ด้าน เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านบ้านเรือนน่าอยู่อาศัย ($\bar{X} = 4.05$) ด้านการลด ละ เลิกอบายมุข ($\bar{X} = 3.98$) ด้านการออม ($\bar{X} = 3.89$) และด้านเกษตรยั่งยืน หรือเกษตรประณีต ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนด้านที่เหลือมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “ปานกลาง” คือ ด้านการจัดทำบัญชีครัวเรือน ($\bar{X} = 3.49$)

มงคล ศัยยกุล (2550) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรม “การดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาพฤติกรรมดำรงชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ และสร้างรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ วิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ศึกษาปัญหาพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2549 จำนวน 390 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ช่วงที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนว

พระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์โดยรวมมีพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน นักศึกษามีพฤติกรรมดำรงชีวิตที่พอเพียงปานกลางทุกด้าน โดยนักศึกษามีปัญหาด้านเทคโนโลยีมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคม ตามลำดับ

2. รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คือ รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงตามแนวพระราชดำรินักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มีองค์ประกอบสำคัญแบ่งออกเป็น 1. สิ่งแวดล้อมภายนอก 2. มหาวิทยาลัย 3. ครอบครัว โดยใช้กระบวนการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการในการเสริมสร้างพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่พอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 5 ด้าน อันได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ

วันชัย พลະไกร (2550) ศึกษาเรื่อง กิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านตำแยตามเกณฑ์ประเมินของกระทรวงมหาดไทย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสถาบันการเงิน หมู่บ้านตำแย และปัจจัยที่ส่งผลให้หมู่บ้านตำแยประสบความสำเร็จเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นด้านการออมระดับประเทศ

จากการศึกษาพบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง 72 ราย ได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นมาและขั้นตอนในการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ว่าเหตุผลใดที่นำไปสู่การตัดสินใจนำเอาแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในหมู่บ้าน ได้แก่ ต้องการต่อต้านแนวคิดเศรษฐกิจกระแสหลัก กระตุ้นให้ประชาชนรู้จักการใช้ชีวิตแบบไม่ฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม จัดระเบียบครอบครัว ชาวบ้านให้มีการกินอยู่ที่พอใช้พอเพียง ส่วนขั้นตอนเริ่มต้นจากผู้นำสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ประชาชน สสำรวจข้อมูลชุมชนให้เป็นปัจจุบัน เมื่อมีครอบครัวต้นแบบจัดประชุมเวทีประชาคมเพื่อนำแนวปฏิบัติตามแบบอย่างดังกล่าวมาปฏิบัติในครอบครัว ผลการดำเนินการในปัจจุบัน จากการผลดำเนินการตั้งแต่ต้น ปัจจุบันประชาชนทุกครอบครัวในหมู่บ้านตำแยดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแต่เดิมจากที่มีครอบครัวที่ดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงได้มองเห็นความสำคัญในโครงการนี้เพียง 25 ครอบครัว ปัจจุบันมีจำนวน 86 ครอบครัว จากจำนวนทั้งหมด 134 หลังคาเรือน

ด้านความเป็นมาและขั้นตอนในการจัดตั้งสถาบันการเงินหมู่บ้านตำแย กลุ่มผู้นำมีเหตุผลหรือแรงบันดาลใจ คือ การต้องการเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวให้พ้นเกณฑ์หรือเส้นความยากจนให้หมู่บ้านมีเงินสนับสนุนครัวเรือน นำไปสร้างเสริมรายได้จากการประกอบอาชีพ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมให้ครัวเรือนยากจนเป็นสมาชิกเพื่อการผลิต ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อการผลิต การแปรรูปหรือรวมกันจำหน่าย มีการจัดตั้งศูนย์สาธิต การตลาดหรือร้านค้าชุมชน เป็นแนวทางอีกมาตรการหนึ่ง โดยบุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งสถาบันการเงินหมู่บ้านตำแย คือ นายประดิษฐ์ สมชาติ โดยระยะเริ่มต้นได้ประชาประชาคมหมู่บ้านเลือกคณะกรรมการหาข้อมูลสำรวจข้อมูลในหมู่บ้าน ชักชวนกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ประชุมประชาคมหมู่บ้าน เลือกคณะกรรมการ ร่างระเบียบ ข้อบังคับ ประชุมประชาคมหมู่บ้านเลือกคณะกรรมการหาข้อมูลเพื่อปฏิบัติทำให้สมาชิกเพิ่มมากขึ้น จาก 62 คน เป็น 225 คน มีทุนหมุนเวียนเพียงพอ

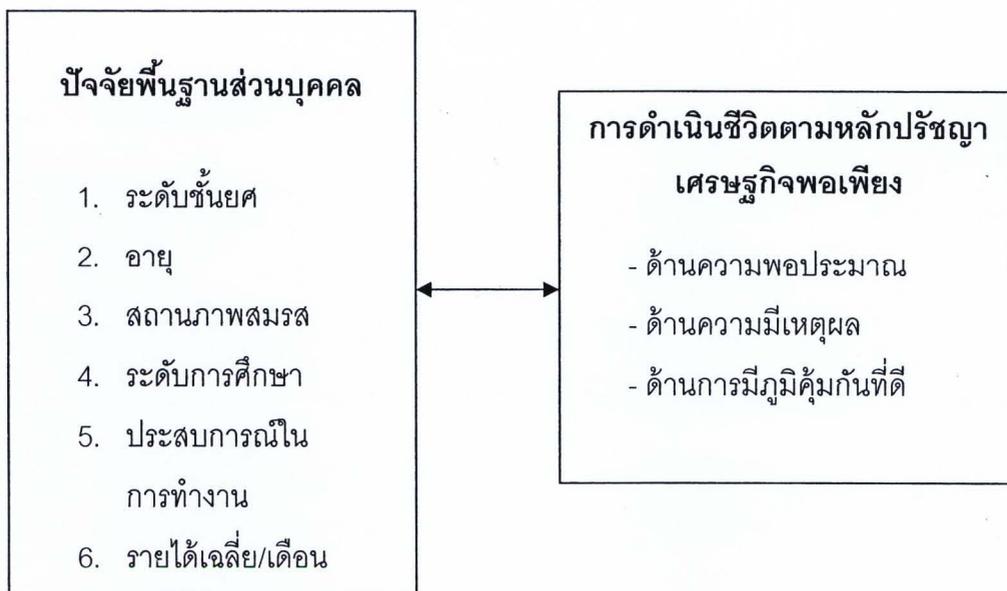
ด้านปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ประกอบด้วย แหล่งน้ำธรรมชาติและป่าบดาด พืชพันธุ์และไม่ยืนต้น และพืชตามฤดูกาล ปัจจัยด้านความหลากหลายทางอาชีพ อาชีพหลักของชาวบ้านก็คือทำนา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทอผ้า กลุ่มแปรรูป กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มเลี้ยงปลาหรือกลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ กลุ่มเกษตรชาวนา กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สหกรณ์เพาะเลี้ยงปลาหรือกลุ่มอาชีพเหล่านี้ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรม คือหลักทางศาสนาที่ยึดเหนี่ยวในหมู่บ้าน อันได้แก่ ศาสนาพุทธ พระสงฆ์อบรมสั่งสอนชาวบ้าน โดยปลูกฝังเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นการรู้จักและเห็นคุณค่าของตัวเอง ส่วนปัจจัยด้านการเงินในหมู่บ้านตำแย กลุ่มผู้นำได้มีการดำเนินการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนเพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการใช้จ่ายของครอบครัวด้วยความมีเหตุผลและความพอประมาณ

ปัจจัยผู้นำด้านชุมชน ได้แก่ ผู้นำในชุมชนมีภาวะผู้นำสูง ความโปร่งใส ซื่อสัตย์สุจริต ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์/กล้าคิดนอกกรอบ ความรอบคอบและรอบรู้ ความสามารถในการประสานงาน ความอ่อนน้อมถ่อมตนและมีคุณธรรมจริยธรรม ปัจจัยด้านการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ แต่แรงงานและวิทยากรใช้บุคลากรในท้องถิ่น และบางครั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ให้การสนับสนุนในการจัดทำบัญชีครัวเรือน บุคลากรจากโรงเรียนบ้านตำแยให้การสนับสนุนในการใช้คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีสนับสนุนด้านวิชาการ แนะนำทางในการจัดเก็บข้อมูล

รวรวัฒน์ เกตุเพชร (2550) ศึกษาเรื่องการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว และการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อชุมชน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ประชาชนในเขตตำบลเข้ร้อ อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่อยู่ในหมู่บ้าน ๆ ละ 10 คน รวม 14 หมู่บ้าน คิดเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 140 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางด้านสังคมศาสตร์ SPSS for windows สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ t-test และ F-test ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวมีการประยุกต์ใช้ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและเข้าใจเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อโทรทัศน์ มีความเข้าใจว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เกิดจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวเรื่องที่น่า้อยที่สุด เรื่องการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวและด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อชุมชน เรื่องมีกิจกรรมเพื่อลดต้นทุนการผลิตในการประกอบอาชีพในชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพหลัก อาชีพเสริม และรายได้ต่อไป มีผลต่อการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกำลังพลชั้นประทวน กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ จากตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล อันได้แก่ ระดับชั้นยศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้เฉลี่ย/เดือน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตัวแปรตาม คือ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกำลังพลชั้นประทวน กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความพอประมาณ (2) ด้านความมีเหตุผล และ (3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี จากนั้นกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย รายละเอียดตามภาพ 2

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย